

ШЫН

Совет Эвилелдин Коммунисттик партиясынын
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттеринин,
ажылчы чоннар депутаттарынын область Совединин органы

1954 ч. апрель 17, суббота № 78 (3015) Өртөз 20 коп.

КУЛЬТУРА АЛБАН ЧЕРЛЕРИНИН АЖЫЛЫН ЧАА СОРУЛГАЛАРГА ТААРЫШТЫР ЭДЕ ТУРГУЗАР

Көдээ ажил-агыйны улам ынай көдүр болгаш улустун хергел бараннарнын бүдүргезин улгатырар кемчелдер дугайында СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунун шийтпирлери база партия биле чазактын ооң дараазындагы чугула-чугула доктаалдары, ол ышкаш «Чуртка тараа бүдүрерин улам ынай көвүдери дугайында база кур болгаш куруккан черлерин шийгээди алырнын дугайында» СЭКП ТК-нын февраль-март Пленумунун доктаалы бүгү совет кижилерин—ажылчыларнын, тараачыларнын, интеллигенциянын бир эл-сеткилдиг чүдүрүшкүнү болгаш изиг деткимчезин алган. Ол чугула кемчелерин ажилчы чон чүгө чүдүрүнгөн эвес, харын оларнын доктаамал өзүп турар материалдык болгаш культурулук негеделеринин дугайында партия биле чазактын ада өзүндү сагыш салышкынын улам чаа алгерейлешкени кылдыр ханызы-биле медереп билгенер.

Коммунисттик партиянын, Совет чазактын чурттуң мурнунга салган ол төгүдүгү сорулгаларын амыдыралга дүргөн боттандырырыне бүгү ажилчы чон, ылангыя социалисттик көдээ ажил-агыйнын ажил-ишчилери—колхозчу тараачынар, МТС, совхозтарнын ажилдакчылары политика дүргөн күш-ажылчы бедик көдүрүшкүн-биле кирипкен. Ооң ичинде бистини областык көдээ ишчилери көдээ ажил-агый чылынын чаксы хову ажилдарын эгелеп турар. Ол чугула кампанияны чедикширинин эрттирер, бүгү-ле көдээ ажил-агый культуруларын тарылгазын кыска хуусаала, бедик агротехниктиг кемчелерге чорудуп, ычангаш бедик дүжүттерин үндешин салыр, ооң-биле чуртка көдээ ажил-агый продуктуларын элбекшилин тургузар дээш областык колхозчу тараачынар, МТС, совхозтарнын ажилчыларын, инженер-техниктиг ажилдакчыларын чаксы хову ажилдарына элээн белеткедиг ужуражып турарлар.

Ам областык ховулары хар шыгыларыннан массалы-биле хосталып, барын талакы районнарда чаксы хову ажилдары эгелей берген. Областык колхозтары, совхозтары тарылга шөлүңүз талазы-биле пландыг ооналгалардан аңгыда, СЭКП ТК-нын февраль-март Пленумунун шийтпирлеринге дүүштүр 14 муң га кур болгаш куруккан черлерин шийгээди алышканынче бо чылдан эгелеп кирер. Ол—улуг болгаш харымсалгалыг сорулга.

Көдээ ажил-агый бүдүргезинин амгы ээлчегдиг чугула сорулгаларын, ылангыя чаксы тарылгаларын чедикширинин эрттирешкенин чөп шийтпирлери— колхозчу тараачыларнын, механизаторларнын болгаш совхозтар ажилдакчыларын ажил-ишчинин, күш-ажылчы иделкейин, бедик организастынын болгаш медерелдин негээр апар.

Областа чаксы хову ажилдары эгелээни-биле чергелештир, культура албан черлеринин мурнунга ам улуг болгаш харымсалгалыг сорулга салдынып турар. Чаксы хову ажилдарын чедикширинин боттангалы, ында ажилдап турар колхозчуларнын, МТС, совхозтар ажилдакчыларын ортузунга политика дүргөн чыгынып турбас.

ШЫК БАЗЫРЫШКЫНЫ

ЧАДААНА. (Телефон-биле). Бистин корреспондентивинин медээлээни өзүгээр алырга. Чөөн-Хемчикте Ленин аттыг колхозтун ажил-ишчилери апрель 12-де тараа шөлдерини шык базырышкыныне эгелеп кирипкен.

Чадаана МТС-тин эш Бегзиге удуртурган трактор бригадасы ол колхозтун күзүн аңдарган кур болгаш аңгыс черлеринден 60 ганыч шыгын базырып илтиртээ, 6 га кур черин аңдарган.

Районнун Хорум-Дагда Жданов аттыг колхозтун эш Чүлдүмге удуртурган хову бригадасы апрель 11-ден тараа шөлдеринин илтиртешкенин эгелеп. 3 хуннук дургузунда тараажылар 10 илтирлук аъттар-биле 30 аңгы ганы илтиртээ.

Устүнде ийи колхозтарнын чаксы хову ажилдары ам улам хайныш-

дилгелиг, культура-массалыг ажилдарын кайы хире шын тургустунганьдан, оларнын идеялыг уткашынарындан биче эвези-биле хамааржыр.

Ычангаш олар боттарынын ажил-чорудулгазын чоккук хуннерде шөлдерге бүрүн улгандырып, чаксы тарылгаларнын баштайгы хуннеринден эгелеп, ооң төңүзүңге чедир колхозтарнын, совхозтарнын хову турлагаларына доктаамал ажилдап агиткультбригадаларын тургускулаш, оларнын составын шырак белеткедиг пропагандаистер, уран талантлыг дээр куштер-биле быжгылаар керек. Шөлдерге үнүп турар агиткультбригада бүрүзү полит-массалыг кемчелер талазы-биле тодаргай планын, бүгү-ле эргежок чугула чүдүр-биле бүрүн чепсегелтинген турар ужурулук.

Культура бажынарынын, клубтарын агиткультбригадалары шөлде ажил-ишчилерин ортузунга тайылбыр-массалыг ажилды калбаргыры-биле кады, хову турлагаларын дерип шийтээр талазы-биле колхоз, совхозтарнын парторганизацияларына, СЭКП райкомнарнын ажилдакчыларын МТС талазы-биле бөлүктөргө боттук дузаламчыны көргүзүп, көскү агитациянын бүгү хевирлерин: хана солунарын, агитхуудустарын, хүндүлел болгаш көргүзүп самбараларын доктаамал үндүрүп, оларга бригадаларнын амыдыралын, социалисттик чарыштын түнелдерин, мурнакчыларын дуржулгазын калбаа-биле чырыдар керек.

Көжөр киноларын, библиотекаларын агиткультбригадалар-биле шуут кады-ажылдакылга тургузуп, турлагаларга уран-чечен, көдээ ажил-агый кино-чуруктарынын көргүзүү, политиктиг, чечен-чогаал болгаш көдээ ажил-агый литературадарын элбекшилин, оларнын мытыр номчулгаларын ажилдакчостук шактарында таарыштыр организастап, төп болгаш область солунарын витриналарын тургускулаар керек.

Чаксы хову ажилдарын үезинде лекция пропагандазын онза күштелдирип, аңаа хамаарыштыр кол кичээнегени СЭКП ТК-нын сентябрь болгаш февраль-март Пленумарнын төгүлүг шийтпирлерин ажилчы чонга улам хандыр угаадып тайылбырлаарыне, эртем-техника-нын чаа-чаа ажилдышкынарын, СССР-нин үлетпүрүндө, көдээ ажил-агыйнда кайгамчыктыг чедикширинин, мурнакчыларнын дуржулгазын пропагандалап непередиринче, лекция бүрүзү районнук, колхозтун, совхозтун иштики амыдыралы-биле холбаштырган турарынеч улгандыр салза чогуур.

Областык культура албан черлери боттарынын ажилын социалисттик шөлдерге бүрүн улгандырышсаан, көдээ ажил-агыйнын улам ынайгы көдүрүшкүнү, ылангыя тараа болгаш ногаа культуруларын бедик дүжүттерин чедип алыры дээш колхозчу тараажыларын, механизаторларнын база совхозтар ажилдакчыларын демисалин башкарып, ооң үр-түнелдиг болурунга биче эвес салышкынын кирип шыдаар дээрзинге чыгынып турбас.

Чадаана МТС-тин 4 эң күчүлүг тракторлар болгаш көдээ ажил-агыйнын кожуг машиналары-биле чепсегелтинген трактор бригадасы апрель 13-те Өвүр районче аттангылаан. Ук бригада ол районнук колхозтарын шөлдеринге барып, чаксы тарылгаларын эрттиреш, кур болгаш куруккан черлерин шийгээди талазы-биле чай дургузунда колхозтарга дузалажыр.

Бригаданы хүлээди бээр болгаш Өвүр колхозтары-биле керээ чарар дээш Чадаана МТС-те партия организастынын секретары эш Одап-оол ук бригада-биле кады чорупкан.

Бүгү-эвилелдин көдээ ажил-агый делгелгезинге киржир эрге дээш социалисттик чарышты калбартыыл!

Тыва областын социалисттик көдээ ажил-агыйнын бүгү ажил-ишчилеринге

Таңды районнук эр, херээжен колхозчуларынын, машина-трактор станцияларынын ажилдакчыларынын, көдээ ажил-агыйнын тускай эртемниглеринин кыйгыры

Эргим эштер!

Коммунисттик партия болгаш Совет чазак көдээ ажил-агыйнын бүгү адырларын улам ынайгы күчүлүг хөгжүлдешинин талазы-биле көдээ ажил-агый бүдүргезинин ажилдакчыларын мурнунга харымсалгалыг сорулгаларын салган. Чоннук үргүлчү өзүп турар хергелелдерин хандырыр-биле аш-чемнин база чик болгаш аш-чөм үлетпүрүңге чиг-этин элбекшилин эң чоокку ийи-үш чылдарын иштинде тургузарын дугайында чугаа чоруп турар.

Совет күрүңе көдээ ажил-агыйнын дүргөн болгаш улуг көдүрүшкүнүң бүгү-ле таарымчалыг байдалдарын тургускан. Ам ажил-херектин чедикшинин бистен, Тыванын колхозтарында, МТС-теринде болгаш совхозтарында бар турар бүгү эң байлак иштики курулавырларын болгаш аргаларын бистин бүрүнү-биле болгаш шыны-биле чүткүлдүг ажил-лап билеривистен хамааржыр.

СЭКП ТК-нын сентябрь болгаш февраль-март Пленумарнын төгүлүг шийтпирлерин эң дүргөн боттандырынга боттарынын салышкынын кирип деп төгүлүг күзөл-биле долдунган Таңды районнук эр, херээжен колхозчулары, МТС ажилдакчылары, көдээ ажил-агыйнын тускай эртемниглерин бистер бүдүргезин бедиң көргүзүлгө дээш, Бүгү-эвилелдин көдээ ажил-агый делгелгезинге киржир эрге дээш чарышка бир үн-биле кирип, боттарыныска дараазындагы социалисттик хүлээгелерин ап тур бис.

Мал ажылынын талазы-биле

Мыйгыстыг бода малдын баш санын көвүдери дугайындагы планын 105 хуу, ооң ичинде инектер талазы-биле 104 хуу күүседир бис. 100 инектер бүрүзүндө 95—95 бызааларын доруктуруп ап, алды ай чедир назылыг бызаа бүрүзүңүч хонукта нежемир ортумак девизин 600 грамм болурун чедип алыр бис. Районга азырап саар инек бүрүзүңдөн орту-

маа-биле 1160 литрден эвээш эвес сүттү саап алырын хандыраар бис.

Хойларнын болгаш өшкүлөрдүн баш санын көвүдери дугайындагы планын 104 хуу күүседип, төрүүр 100 хой бүрүзүңдөн 105 хураганнарны доруктуруп алыр бис. Хой бүрүзүңдөн ортумаа-биле 2,3 килограмм дүктү кыргып алырын хандыраар бис. Нарын дүктүгү болгаш каракуль уксаалары хойларнын баш санынын шынарын экижидеринин талазы-биле үрелел ажилын күштелдирер бис.

Хаваннарнын баш санын көвүдери дугайындагы планын 105 хуу күүседип, төрүүр хаван бүрүзүңдөн 16 хаван оолдарын алыр бис.

Төрүүр 100 бе бүрүзүңдөн 85-тен эвээш эвес кулуннарны доруктуруп алыр бис.

Күрүңе сүттү, ээтин болгаш дүктү ыяавыла дүжаарын август 1-ге чедир үзе санажыр бис. Мал ажылынга бөдүүн болгаш шыктыг чедикширини күштин бүгү үезинин хергелелин долдур хандырып турар кемчээлге белеткээр бис. 1954—1955 чылдарын кыжынында колхозтарга тургузу чемгерилеге 1500 инектерин тургузар бис. Көдээ ажил-агый артелинин бүрүзүңге мал чеди бустап чымчадыр херекселдерин тургузар. Бир сүт-баран фермазынга бүгү-ле хой куш үер ажилдарын механизациязын боттадыраар бис.

Хову ажылынын талазы-биле

Чаксы тарылгаларын планын 5 хуу ажыр күүседир бис. Тарылгаларын бүгү шөлдеринге тарааларын дүжүдүн бир гектардан ортумаа-биле 18 центнерин, а сугаттыг черлерге 25 центнерин салыр бис. Ону чедип алыр төлөөдө, тарылгаларын 7-9 ажил хуннеринде эрттирер бис. Эртемнин болгаш мурнакчы практиканың чедикширинин тарылга шөлдеринге калбаа-биле непередир бис. Ылангыя сугаттарын, чурт иштинин удобрениелерин, үрезинер аровизациязын, тарылгаларын кызаа одурдугу болгаш хана-характай чажар

аргаларын калбак хемчээлдерге ажилдаар бис.

Картофельди гектар бүрүзүңдөн 150 центнерин, а ногааларын—планын ооналгандан куду эвес дүжүттүгү кылдыр өстүрүп алыр бис. Картофельди болгаш ногааларын дөрбелчин-уялаңчак болгаш дөрбелчин аргалар-биле олуртур бис.

Чайгы чер аңдарылгазын июнь 8-ке чедир доозуп, оларны 2—3 удаа ажилдап кылырын хандыраар бис. Күсүк аңгыс аңдарылгазын октябрь 1-ге чедир доозар бис. 1954 чылда 5000 гектардан эвээш эвес кур болгаш куруккан черлерин ажилдап алыр бис.

Дүжүт ажаап алышкынын 20 ажил хуннеринин дургузунда чидир чокка чорудар бис. Комбайн бүрүзү-биле 350 гектардан эвээш эвес тарааларын ажаап алыр бис. Кезилде эгелегеже чедир механизастаан дөрт шаңнарны дерип алыр бис.

Күрүңе тарааны ыяавыла дүжаарын болгаш МТС-тиң ажилдааны дээш төлевиринин талазы-биле сентябрь 15-ке чедир үзе санажыр бис. Сентябрьнын 25-ке чедир тараа культуруларын үрезинерин база саржааны болгаш мал чеди фондурларын, картофель болгаш ногаабача культуруларын үрезинерин хергелетинер хемчээлинге чедир уруп алыр бис.

Таңды районнук көдээ ажил-агый ажилдакчыларынын даасканын өзүгээр: П. Андросов—Балгазын МТС-тиң парторганизация секретары, Д. Андреев—Бай-Хаак МТС-тиң парторганизация секретары, П. Попанаш—Буденный аттыг колхозтун хаван ажаакчызы, В. Быков—Бай-Хаак МТС-тиң кол зоотехниги, А. Волчатов—райкуском даргазы, П. Ермолаев—Бай-Хаак МТС-тиң трактор бригаданын бригадирин, А. Зайцев—СЭКП райкомунун секретары, П. Закурдаев—Бай-Хаак МТС-тиң комбайнери, А. Кукулин—Балгазын МТС-тиң директорунун хүлээлгезин күүседип турар, Н. Нортуп-оол—Сталин аттыг колхозтун парторганизация секретары, Ю. Ноокай—«Кызыл партизан» колхозтун хойжузу, Ю. Баады—Сталин аттыг колхозтун турут бригаданын бригадирин, Ю. Удум-Бора—Ленин аттыг колхозтун хову ажилын бригаданын бригадирин, Н. Отев—«Кызыл партизан» колхозтун даргазы, И. Чернов—Бай-Хаак МТС-тиң директору, О. Чуева—«Революциянын чалбыжы» колхозтун агроному.

Тыва областын совхозтарынын бүгү эр, херээжен ажилчынарынга, тускай эртемниглеринге болгаш албан-хаакчыларынга

„Элегес“ совхозтун коллективинин кыйгыры

Эргим эштер!

Совхоз ажилдакчыларынын Бүгү-эвилел чөвүлел хуралын кирип чыгыштары партияннын болгаш чазактын бистин чуртувустун совхозтарынын мурнунга салган сорулгаларын үлгерлиг күүседир дээш чарышты улам-на калбартыр деп совхозтарнын бүгү ажил-ишчилеринге кыйгырып үндүргөн.

Көдээ ажил-агыйнын улам ынайгы хөгжүлдешинин талазы-биле СЭКП ТК-нын сентябрь болгаш февраль-март Пленумарнын шийтпирлерин эң дүргөн боттандыраар сорулга-биле бистин совхозувустун коллективин бүдүргезин бедиң көргүзүлгө дээш, совхозту бедик бараанныг, бедик орулгалыг ажил-агый болдулары дээш, Бүгү-эвилелдин көдээ ажил-агый делгелгезинге киржир эрге дээш бүгү улустун чарышынга улуг көдүрүшкүнү-биле кирип, бодунга дараазындагы социалисттик хүлээгелерин ап тур:

Мал ажылынын талазы-биле

Мал ажылынын эң дүргөн көдүрүшкүнү чуртка чугула амыдыралчы ужу-дузалыг болгаш ам көдээ ажил-агыйда сонгаарлатынмас сорулга болуп турар деп партия өөдиңдеп турар. Төрүүр 100 баш мал бүрүзүңдөн: 96 бызааларын, чартык нарын дүктүгү хойлардан 105 хураганнарын; 75 кулуннарны доруктуруп

алырын хүлээнип тур бис. Төрүүр хаван бүрүзүңдөн 20-ден эвээш эвес хаван оолдарын алыр.

Малдын продуктулууну улуу-биле бедидерин чедип алыр бис. Азырап саар инек бүрүзүңдөн 2000 литрден эвээш эвес сүттү саап алыр. Чартык нарын дүктүгү хой бүрүзүңдөн 3,5 килограммдан эвээш эвес дүктү кыргып алыр. Бир төрүүр хаванга хамаарыштыр ортумаа-биле 3,2 тонна хаван ээдин күрүңе дүжаар бис.

Малдын баш санын улам ынайгы көвүдешкенин болгаш ооң продуктулууну өзүлдеш малдын быжыг чөм сууру барындан хамааржыр. Совхозтун малын четтир хемчээлдиг бөдүүн болгаш шыктыг мал чедикширинге база концентраттар-биле хандыраар төлөөдө, бүгү-ле эргежок чугула чүдүдери кылыр бис.

Хову ажылынын талазы-биле

Тарааларын дүжүдүн бир гектардан 18 центнерден эвээш эвести, силос культуруларын—350 центнерин, хөй чылдыг сигенерин—70 центнерин, чангыс чылдыг сигенерин—40 центнерин гектар бүрүзүңдөн өстүрүп алыр бис. Чаксы тарылгаларын 7—8 ажил хуннеринде бедик агротехниктиг денелге эрттирер бис. Дүжүттү 25 хуннер дургузунда ажаап алыр бис. Тараага чидир болдур-бас дээш бүгү-ле кемчелерин алыр бис.

Ам ногаа культуруларын болгаш картофель тарып шөлдерин улуу-биле калбартып турар бис. Совет агрономия эртемнинин чедикширинин болгаш мурнакчыларын дуржулгазын огорокка калбаа-биле непередип тургаш, гектар бүрүзүңдөн картофельдин дүжүдүн ортумаа-биле 150 центнерин, капуста—150 центнерин, помидору—100 центнерин болгаш огуретин—100 центнерин гектар бүрүзүңдөн өстүрүп алыр бис.

1955 чылда көдээ ажил-агый культуруларын бедик дүжүдүн алыр төлөөдө, таарымчалыг байдалдарын тургузары дээш бүгү-ле кужувусту тургызыр бис. Чайгы болгаш күсүк чер аңдарылгазын эң эки агротехниктиг хуусааларда эрттирер, 2000 гектар кур черлерин ажилдап алыр бис. Үрезинге чүгө бедик шынарлыг тарааны уруп алыр бис.

Тудуг талазы-биле

Бо чылын бистин совхозтун коллективин улуг хемчээлдиг тудуг ажилдарын кылыр ужурулук. Тудугун чыл

Совхозтун коллективинин инити хуралын даасканын өзүгээр: А. Аголакова—саанчы, В. Анучин—партия эге организастынын секретары, А. Берсенева—совхозтун директору, Ш. Какаел—тракторист, В. Назаров—комсомол организастынын секретары, М. Санина—хаван ажаакчызы, А. Тонкошуров—ажылчынар комитетинин даргазы.

Тыва областын бүгү эр, херээжен колхозчуларынга, көдээ ажил-агыйнын тускай эртемниглеринге

Би-Хем районнук „Кызыл тараачын“ көдээ ажил-агый артелинин колхозчуларынын кыйгыры

Эргим эштер!

Көдээ ажил-агыйнын мурнакчыларынын Бүгү-россий чөвүлел хуралын кыйгырын болгаш «Бүгү-эвилелдин көдээ ажил-агый делгелгезин дугайында» СССР-нин Министрлер Чөвүлелинин болгаш СЭКП ТК-нын доктаалын бистер улуг сорук киришкенин-биле хүлээп алган бис. Ол документтер-биле танышкаш, бистин малчынар, тараажылар, ногаа өстүрүшкүдери, тудужулар СЭКП ТК-нын сентябрь болгаш февраль-март Пленумарнын төгүлүг доктаалдарын амыдыралга эң дүргөн боттандыраары дээш улуг чүткүлдүг болгаш шудургу демисежир деп боттарынын шийтпирлеринин дугайын чангыс эл-сеткилдиг меделгезинер.

Көдээ ажил-агыйнын мурнунга партиянын болгаш чазактын салган сорулгаларын чедикширинин шийтпирлери дээш, Бүгү-эвилелдин көдээ ажил-агый делгелгезинге киржиринин хүндүлүг эргези дээш бүгү

улустун чарышынче кирип тура, бистер мооң дараазында социалисттик хүлээгелерин боттарыныска ап тур бис:

Мал ажылынын талазы-биле

Малдын баш санын өстүреринин күрүңе планын: мыйгыстыг бода малдын талазы-биле 103 хуу, хойнук болгаш өшкүнү—104 хуу, хаваннын—105 хуу күүседир бис. Чүс баш төрүүр мал бүрүзүңдөн: 97 бызааларын, 110 анай, хураганын, 90 кулуннарны өстүрүп алыр бис. Төрүүр хаван бүрүзүңдөн 20—ден эвээш эвес хаван оолдарын алыр бис. Октябрьнын 1-ге чедир мыйгыстыг бода малдын аразында инектерин ботдензинин 35 хуу чедирер бис.

Азырап саар инек бүрүзүңдөн чылда 1400 литрден эвээш эвес сүттү саап алыр болгаш хой бүрүзүңдөн 2,3 килограммдан эвээш эвес дүктү кыргып алыр бис. Ону чедип алырда фермаларга малды ажаарын, чедикширинин мурнакчы методтарын чүткүлдүг непередир бис.

Нитинин мал ажылынга быжыг чөм суурун тургузар сорулга-биле мал чеди культуруларын тарылгазын планын 105 хуу күүседир бис. Сиенге шилчидерге малдын бөдүүн чедикширин: чылгы малдын ажилдаар аъттарынын баш бүрүзүңге 34 центнер, оларда чоруур чылгы малдын баш бүрүзүңге—15 центнер, саар инектерин баш бүрүзүңге—27 центнер, оларда чоруур мыйгыстыг бода малдын баш бүрүзүңге 10 центнер болгаш бир баш хой, өшкү бүрүзүңге—5 центнер кылдыр белеткен алыр бис. 700 тонна силосту салып алыр бис.

Мал ажылынын фермаларында хөй куш кирер ажилдарын механикастаар талазы-биле айтынган кемчелерин октябрьнын 1-ге чедир күүседир бис.

Күрүңе сүт болгаш дүк дүжаа-

Чуртталганын 80 бажындарын, малдын 38 кажааларын, бүдүрүлгенин 12 болгаш культура амыдыралдыг 5 тудугларын тудар талазы-биле күрүңе планын хуусаазынын бестинде күүседир бис.

Эштер эр, херээжен колхозчулар, МТС-терин ажилдакчылары, көдээ ажил-агыйнын тускай эртемниглерин, Тыванын көдээ ажил-агый бүдүргезинин бүгү ажил-ишчилери! Нитинин мал ажылынын баш санын көвүдери дугайында болгаш ооң продуктулуун өстүреринин, бүгү культуруларын дүжүттүүн бедидеринин, колхозтарда тудугун күрүңе планын долдур болгаш ажыр күүседир дээш, Бүгү-эвилелдин көдээ ажил-агый делгелгезинге киржир эрге дээш социалисттик чарышты организастаарыне силерни кыйгырып тур бис. Бистин чуртувустун улустарын чаагай байдалын дугайында төрөөн Коммунисттик партияныстын болгаш Совет чазавыстын хун-бүрүнүн сагыш салышкынынга көдээ ажил-агый бүдүргезинин бүгү участоктарынга кызымаккай куш-ажылыныс-биле харымсалаалар! Ынак Төрөөн чуртувуска ээтин, сүттү, саржагын, дүктү, тарааны база мал ажылынын болгаш үнүш ажилынын өске-даа продуктуларын улам-на хөйүн берээлинер!

Таңды районнук көдээ ажил-агый ажилдакчыларынын даасканын өзүгээр: П. Андросов—Балгазын МТС-тиң парторганизация секретары, Д. Андреев—Бай-Хаак МТС-тиң парторганизация секретары, П. Попанаш—Буденный аттыг колхозтун хаван ажаакчызы, В. Быков—Бай-Хаак МТС-тиң кол зоотехниги, А. Волчатов—райкуском даргазы, П. Ермолаев—Бай-Хаак МТС-тиң трактор бригаданын бригадирин, А. Зайцев—СЭКП райкомунун секретары, П. Закурдаев—Бай-Хаак МТС-тиң комбайнери, А. Кукулин—Балгазын МТС-тиң директорунун хүлээлгезин күүседип турар, Н. Нортуп-оол—Сталин аттыг колхозтун парторганизация секретары, Ю. Ноокай—«Кызыл партизан» колхозтун хойжузу, Ю. Баады—Сталин аттыг колхозтун турут бригаданын бригадирин, Ю. Удум-Бора—Ленин аттыг колхозтун хову ажилын бригаданын бригадирин, Н. Отев—«Кызыл партизан» колхозтун даргазы, И. Чернов—Бай-Хаак МТС-тиң директору, О. Чуева—«Революциянын чалбыжы» колхозтун агроному.

Алган социалисттик хүлээлгелеринин чедикширинин күүселден болза, үнүш ажилын болгаш мал ажылынын продукциянын бот-үезин 10 хуу чедир бистин чингедирявске дузалаар.

Эштер совхозтарын эр болгаш херээжен ажилчыларын, тускай эртемниглерин болгаш албан-хаакчыларын! Күрүңе ооналдаларын долдур болгаш ажыр күүседир дээш, совхозтарын бедик орулгалыг ажил-агыйлар кылдыр хуудулар дээш, Бүгү-эвилелдин көдээ ажил-агый делгелгезинге киржир эрге дээш социалисттик чарышты фермалар, бригадалар болгаш т

Би-Хем районунун „Кызыл тараачын“ көдзө ажыл-агы артелиниң колхозчуларының кыйгыры

(Төнчүзү, Эгези 1-ги армыда).

рыыр, 400 ганы — хана-карактар чыгып тарыыр бис. Хову ажалдарының эгелээрине чедир амгы сугаттыг шөлдү калбартыр дээш беш километр дурттуг сугатарылга каналдарын септеп алыр бис. Ховуларда хар эрэн соода күзүн тарыыр культу-ралары 73 гектар шөлге чурт ишти-ниң удобрениелери-биле несей че-мишчидер бис.

Ногааларның дүжүдүн гектардан 160 центнерден эвээш эвези, карто-фельди — 250 центнери, мал чеми корнеплодтары — гектардан 180 центнери өстүрүп алыр бис. Ол культу-ралары ажаллап болбаазы ардаларының агротехниктиг муракчы-радырын калбаа-биле ажыглаар бис. Картофельди болгаш ногаалар-ны сугаттыг черлерге болгаш дөр-белчинчек база дөрбелчин-улаян-чак арга-биле тарып олуртур бис. Беш гектарга картофельди яровизас-таан үрезинер-биле тарып олуртур бис.

Тараа культу-раларының дүжүдү-нүң ажаап алышының 25 ажыл хүнүндө чорудар бис. Тараа кезиле-ни эгелээден сонгаар бир ай хуусаа иштинде 1955 чылдың дүжүдүңө үрезиннери уруп алыр бис. Тараа дужаалазын күрүнө-биле сентябрь-ның 1-ден орай эвезе үе санажыр бис.

1955 чылдың дүжүдүңө быжыг үдөзини салыр дээш бүгү хемчег-лери алыр бис. Чагыт чөр андарыл-

газын июньнун 10-га чедир, күсүк агыс чер андарылгазын сентябрь-ның 10-га чедир доозар бис. Кур бол-гаш куруккан черлерин 800 гектар шөлге андарып ажылаар бис. Хөр-зүннү ажалдап болбаазырадырын агротехниканың бүгү-ле чурумнарын өзүгар чорудар бис.

Чимистиг сэдты ийи шөлге май-ның 10-га чедир тарып олурткаш, оларның эки ажаалда-хайгааралын хандырар бис.

Тудуг талазы-биле

Чуртталга бажынарның, мал кажааларының, бугуларды болгаш культу-ра-амыдырал тудугларының планын хуусаа бетинде боттандырар бис.

Алдыңан социалистиг хүлээлгер-лериң чедишкениң күсөдери бистиң акаш-орулгавысты колхозка бун-дун чартык миллион рубль чедирер, күш-хүнү бүрүзүңе беш килограмм-ла эвээш эвес тарааны болгаш 7 рубль ашканы хуваап бээр арганы хандырар.

Эштер эр болгаш херээжен колхоз-чулар, көдзө ажыл-агының тускай эртемнигери! Партианың болгаш ча-зактың көдзө ажыл-агы бугуларгы-ның ажал-ишчилериниң мурунун салганы сорулгаларын чедишкениң боттандырар дээш социалистиг чарышты калбартырыңче силерни кыйгырып тур бис. Бүгү-эвилелдин көдзө ажыл-агы делгелгезине кир-жир эргени чаалап алыр бис.

«Кызыл тараачын» көдзө ажыл-агы артелиниң колхоз-чуларының ниити хуралының даасканы-биле: колхоз дар-ганы П. Астафьев, мал фермазының эргелекчизи Д. Дорони, хову ажалының бригаданың бригадери Г. Зайцев, агроном В. Иконников, парторганизация секретары В. Кунаев, зоотехник Е. Коромыслова, хой фермазының эргелекчизи Н. Коптев, ногаа ажалының звеноунун дур-тукчу В. Поледаев, саанчы М. Бичигуруг, чылгычы И. Санчы, бызаа ажаакчызы П. Фунтикова, хойжу Т. Янзан.

Областың МТС-териниң бүгү ажылчынарынга, тускай эртемнигеринге болгаш албан хаакчыларынга

Сарыг-Сеп МТС-тиң ажылдакчыларының кыйгыры

Эргим эштер! «Бүгү-эвилелдин көдзө ажыл-агы делгелгезиниң дугайында» ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң бол-гаш СЭКП ТК-ның доктаалы Сарыг-Сеп МТС-тиң коллективниң партия-ның болгаш чазактың талазында көдзө ажыл-агының хөгжүлдөзүниң дугайында, колхозчу көдзөниң ажал-ишчилериниң дугайында са-гыш салышыкының чаз илерээш-кени кылдыр хүлээп алган. Ол са-гыш салышыкына харыс кылдыр станцияның трактористери, комбай-нерлары, инженер-техниктиг ажал-дакчылары, агрономнары, зоотех-никтери болгаш албан-хаакчылары СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш фев-раль-март Пленумнарының төгүлү шийтирилери чедишкениң боттан-дырары дээш демиселге күш-ажалчы күженишкенирин улам күштелдир-ири хүлээнип тур.

Бүгү-эвилелдин көдзө ажыл-агы делгелгезинге киржир эрге дээш бү-гү улустуң чарыжыңа киришпи-шаан, бистер дараазында социали-стиг хүлээлгени бодувуска ап тур бис.

Колхозчулар-биле кады тарылган бүгү шөлүңе тараа культу-раларының дүжүдүн гектардан 18 цент-нерден эвээш эвези, а сугаттыг чер-лерден — 28 центнери өстүрүп алыр бис. Ыланчаш эрте чажар тарааларының чаксы тарылгазын бү-гү агротехниктиг негелделерин са-гып тургаш, 7—8 ажыл хүнеринде чорудар бис. Сугаттыг черлерге та-рылгаларын ийи—үш дакпыр суга-рылгаларын хандырар бис.

Картофельдин дүжүдүн гектардан 150 центнерден эвээш эвези, ногаа-лары — 150 центнери, мал чеми корнеплодтары — 200 центнери болгаш силос культу-ралары — 250 центнери гадан өстүрүп алыр бис. Рассадалары өстүреринге өдөк-до-вурак савалары ажаллап тургаш, картофельди болгаш ногааларны дөрбелчин-улаянчак база дөрбелчин аргалар-биле тарып олуртур бис. Хөвп олуртур культу-раларының оду-рулар аразының механизастатынган ажалдап кылышыкыны хандырар бис.

Тараа ажаап алышыкының 20 ажыл хүнериниң дүжүдүндө чору-дар, ооң-биле кады тарааларының 95 хуузу комбайнар-биле ажаап алыр бис. Тараа кезилениң эгелээш хү-нүндөн сонгаар ай хуусааның ишти-де колхозтарның үрезин фондурлары уруп алырыга дузаалажып, аңаа рай-ончутунган сорттарның шилдик үрезинерин ажыглаар бис. Ажыл-дап берип турарымыс көдзө ажыл-агы артелиниң сентябрь 18-тен орай эвезе күрүнөгө тараа дужаа-лазын планн күсөткен база МТС-тиң ажалдап бергени дээш на-тура төлевириниң талазы-биле шуут

үзе санашкан турары-биле бистен хамааржыр бүгү чүүлдерни кылыр бис.

Келир чылдың дүжүдүңө быжыг үдөзиниң салыр бис. Чагыт чөр ан-дарылгазының талазы-биле онаалдан июнь 5-ке чедир, күсүк агыс ан-дарылгазының талазы-биле онаалдан июль—октябрь 1-ге чедир күсөдери бис. 2000 гектар кур чери ажалдап кы-лыр бис.

Сезон тургузуунда он беш аяг кү-жүңе санаан трактор бүрүзүңе 60 гектардан эвээш эвези ажалдап кы-лырын чедип алыр бис. 500 тонна кывар чүдүлдү камнап, 1 бир гектар чымчак чер андарылгазын ажалдап кылырын бот-үнезин 1 рубль 50 копейка чедир чингедир бис. Беш трактор отратдарын ажал-агы сажы-жылгазын шилчидер бис.

Техниканың бүдүн чылда септелге-зинче шилчир бис. Чай дүргүзүндө тракторларын 30 хуузу болгаш ко-жулда чепсек-херекселдериниң 70 хуузу септел алыр бис.

Нинтиниң мал ажылынга быжыг чем суурун тургузурынга иделкейлиг киржир бис. Херелетиниң турар мал чемериниң 70 хуузу МТС-тиң кү-жү-биле белеткээр бис. Сиген кезил-дезин, бөлүдүшкүнү, хөпчөнээшкени, сиген болгаш саваз сараатташ-кыны, а ол ышкаш силос салыш-кыны калбаа-биле механизастаар бис.

Мал ажылының фермаларында хөй күш үнер ажалдары механизастаары-биле МТС чанынга бир монтаж бригаданы тургузар бис. Чай дүргү-зүндө мал ажылының беш фермалар-ны механизастаар бис. Колхозтар-ның тудуг шалыңче 3000 кубометр тудуг ыяжын сөөртүрүңе дузала-жыр бис.

Эштер трактористер, комбайн-лар, инженерлер, техниктер, агро-номнар, зоотехниктер, ветеринария ажалдакчылары! Көдзө ажыл-агы-ның улам ылайыг көдүрүлүшкүнү дээш Совет күрүнениң мурунунга боду-вуусту улуг харыс салгалыг болу-рувусту медресе билбишаан, бистер МТС-тер ажалдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлдө хуралының киржик-чилериниң үлегерин өзүгар, күш-ажалды бугуручкүлүүн бедидери дээш, тараа болгаш көдзө ажыл-агының өске-даа культу-раларының бүдүрерин көвүдөдир дээш, колхоз-чу мал ажылының продуктуун өс-түрeri дээш социалистиг чарышты калбартырыңче силерни кыйгырып тур бис. СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумнары-ның төгүлү доктаалдарының күсө-сөдзин эрес чүткүлдү күш-ажыл-биле дүргөдөдөр бис. Бүгү-эвилел-дин көдзө ажыл-агы делгелгезине киржир хүндүлүг эргени чаалап алыр бис.

Сарыг-Сеп МТС-тиң коллективниң ниити хуралының даасканы өзүгар: тракторист П. Болдырев, С. Натпиг-оол, трактор бригадаларының бригадирлери Г. Прокудин, У. Рукавицын, МТС директору В. Пашенко, парторгани-зация секретары А. Шелков.

Беседага материалдар

Ленинизмниң тугунун адаа-биле

Революцияның генийи, Совет Эви-лелиниң Коммунистиг улуг партия-зының үндөзилекчизи, Совет күрүне-ниң тургузуучузу, бүгү чурттарның ажалчы чоңнарының баштыңчызы болгаш башкызы—Владимир Ильич Ленин 1870 чылдың апрель 22-де Симбирск (ам Ульяновск) хоорайга төрүтүнгөн.

В. И. Ленинниң бүгү амьдыралы ажалчы агының херээңге, капи-тализмниң дарлалында ажалчы чоңнарның хосталарының херээңге бердинген. Ленин болза, эртемниг коммунизмниң үндөзин салыкчыла-ры—Маркс биле Энгельстиң өөри-диниң болгаш херээңиң улуг үргү-чүлекчизи болган.

В. И. Ленин эрткен чүс чылдың тозан чылдарының эгезинден эгелээш, Маркстың болгаш Энгельстиң өөридиниң шыңчы салгалчызы бо-луп киргеш, хөй чылдарының дүргү-зүндө чаа төгүлүг байдалдарга таарыштыр марксизмин чогаалдыкчы өзү-биле хөгжүтүшөөн, марксизм-нин итерге болгаш чажыт дайзын-нарынга удур, ажалчы шимчээш-кенинге оппортунизмниң язы-бүрү илерээшкенинге удур, революсучу марксизмниң тугунун адаа-биле пролетариаттың күштерин организастаары болгаш сырый каттыштары дээш демиселди калбарткан.

Ленин болза, нийтилед хөгжүлдө-зүнүн бүгү чорудулгазын баш бурун-гаар өтүр көргөн, революсучу теория-ның болгаш революсучу практиканың генийи, миллионнарын мерген угааның башкызы, эң калбак улус массалар-биле сырый тудуш хол-баалы, ажалчы чоңнарның баштың-чызы, демиселге коргар чүве билбес, сыныш чок тура-соруктуг, массалар-ның чогаалдык күштеринге кызы-гаар чок бүзүрелдиг, дарлакчылар-ны көөр хөвп чок ыдыктыг чорук сиңиккен—шак ыдыг кижжи чоран.

Ленин делегейде эң күчүлдү рево-люсучу партияны—Совет Эвилели-ниң Коммунистиг партиянын үндө-зүн болгаш каниаан, оң идеолог-туг, организастыг, тактиктик болгаш теоретиктиг үндөзинерин чогаалдып кылган.

Ленинниң тургусканы болгаш удуртканы Коммунистиг партия бистиң улзувусту 1917 чылда Октябрь-ның социалистиг Улуг революциязы-ның тийлээзинге чедирип келген, пролетариаттың диктатуразын док-таалды тургускан, бистиң Төрөөн чуртувустун ажалчы чоңнарының хөй миллион массаларын медреселдиг төгүлүг чогаалдыкже көдүрүп үн-дүргөн, социалистиг нийтиледди тур-гузары хандырган болгаш совет улусту коммунизмче бурунгаар бү-зүрелдиг аппарат чыдар.

Ленинниң ады делегейде бирги со-циалистиг күрүнениң—Совет Соци-алистиг Республикаларының Эвилели-ниң тывалыгы болгаш хөгжээни-биле чарылбас холбаалыг.

Ленинниң ады тайбынның, демо-кратияны болгаш социализмниң херээ дээш, улустарның чырыктыгы келир үези дээш демиселге бүгү де-легейниң ажалчы чоңнарының тугу апарган.

Ленинниң тургусканы болгаш кан-нап быжыглааны Совет Эвилелиниң Коммунистиг партияны маадырлыг демиселдин, берге шыгалдаларын болгаш бүгү делегейге төгүлүг тий-делелерин алдарлыг чартык чүс чыл оруун эрткен. Гениалдыг Ленинниң удуртулгазы-биле, Ленин-ниң өөреникчизи болгаш херээңи үргүчүлекчизи улуг Сталинниң болгаш оларның соратниктериниң удуртулгазы-биле тудушкунуңа канналан бистиң Коммунистиг партия-ныс ам коммунизмни тургузуп турар совет нийтиледдиң удурткучу болгаш улуглакчы күжү болуп турар. Ажалчынарының бол-гаш тараачынарының херээ дээш, социализм дээш бодунун маадырлыг демиселди-биле Совет Эвилелиниң Коммунистиг партияны бүгү совет улустун кызыгар чок бүзүрелин болгаш ынакшылын чедип алган. ССРЭ-ниң улустары кайгамчык улуг төгүлүг дүржүлгезинге ажалчы чоңнарының үндөзин эрге-ажыктарын чүткө Коммунистиг партия илередип турар дээринге бүзүрөөнөр.

Чурттал эртинген чүзү санымда-ла Ленинниң хевир-дүрүзү бистерни мурунууска улам-на улуг чаагай бо-луд кестүп турар. Ооң өлүм чок идея-лары биске коммунизмче орукту чы-рылды берип турар.

СЭКП-ниң XIX съездиниң төгүл-дү шийтирилери-биле чепсегленген Совет Эвилелиниң Коммунистиг партия-зы улуг Ленинниң айтышыкына-рын күсөтпишаан, ам коммунистиг тургузушкунун, хөй националдыг социалистиг күрүнени улам ынай-быжыглаарының, бүгү совет кижилер-иниң материалдыг чаагай байдал-ын болгаш культуруд денелин соксаал чокка бедидериниң эң чугу-ла сорулгалары шийтирилдеп турар.

Лениниң чагыларын күсөтпи-шаан, совет улус бодунун бурун-гаар чүткүлдү болгаш саат чок шимчээшкени-биле дайынның үзе

киргени тайбың күш-ажылдың ың-чаардагы экономиктиг денелин оранчок ажып эрткен. 1953 чылда-ла ССРЭ-де үлетпүр бугурулгезиниң хемчээли дайын мурундагы, 1940 чылдың денелин ийи чартык катап ажырган.

Бистиң тайбың экономикавыстың чечектелишкениниң үндөзин, чурт-туң камгаланын аргазының үндө-зин болза-аар үлетпүр болур деп Владимир Ильич Ленин өөридеп чоран. Өлүм чок Ленинниң ай-тышыкынарынга шыңчы Комму-нистиг партия аар үлетпүрү хөг-жүдериниң дугайында соксаал чок сагыш салып турар. 1953 чылда ССРЭ-ге 1940 чылдыңга дөмөй-лээрге ийи катап хөй—38 миллион тонна каңы бүдүргөн; 1940 чыл-дыңга дөмөйлээрге, ийи катап хөй—320 миллион тонна хөмүр даш-ты; 1940 чылдыңга дөмөйлээрге, 70 хуу хөй—52 миллион тонна нефтини тылкан; 1940 чылдыңга дөмөйлээ-рге, 2,8 катап хөй—133 миллиард ки-ловатт-шак электроэнергияны ажал-дап үндүргөн. Бистиң үлетпүрүсү-түң чүрээ—совет машина тудушкуну эң дүргөн өзүп, сайзырап турар: 1953 чылда машиналары болгаш дериглерни дайын мурундагы, 1940 чылдыңга көөрдө, 3,8 катап хөйү бүдүргөн.

Аар үлетпүрүнүң хөгжүлдөзүндө чедип алдыңан чедишкенин улус херелелиниң чүүлдерин бүдүрери-ни күчүлдүг көдүрүлүшкүңөң таарымчалыг байдалдары белеткээ. 1953 чылда, ылангыя чылдың ийити чартында үлетпүрүнүң улус херел-елиниң чүүлдерин бүдүрүп турар адырлары 1952 чылдыңга көөрдө, эң бедик темпир-биле хөгжөөн.

Лениниң кооператив планын амы-дыралга боттандырыныга үндө-зүсү бистиң чуртувус көдзө ажыл-агының талазында улуг чедиш-кенини чедип алган. Көдзө ажыл-агының кол культу-раларының тарылга шөлдериниң болгаш дүжүтү-нүн дайын мурундагы хемчээли чүткө чедип алдыңан эвес, харын аштырган. СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунун соонда улуг эвес хуусаа—чартык чыл эрткен. Ынчалза-даа бо улуг эвес хуусааның ишти-де хөй чүүлдер кылдыңган. Көдзө ажыл-агының материал-техниктиг сууру улам-на өскөн болгаш быжык-кан. Партияның VIII съездинде Владимир Ильич Ленинниң чугаа-лааны болза: «Бир эвес бистер даар-та бирги чергениң 100 муң трактор-ларын берип, оларны бензин-биле хандырып, оларны машинистер-биле хандырып шыдаар болузувуса (ол дээрже амдызында—хоозун чугаа деп чүвени кайгамчык эки билер силер), ортукам тараачын: «Комму-низмниң талазында мен» (тодаргай-лаарга коммунизм дээш) деп чугаа-лар ийик».

Ол ленинчи күзел амьдыралда боттанын дээриниң дугайын чүткө 1953 чылда көдзө ажыл-агы ниити утланышыкының 139 муң трактор-лары (15 аяг күжүңе шилчидерге), хөвп олуртур 18 муң трактор-ларны, 41 муң тараа комбайнарны, 69 муң чүк автомобильдерин, хөр-зүн болбаазырадыр, тарыыр, ажаар база өске-даа ажалдап кылдыр 2 миллион ажыг машиналары болгаш чепсек-херекселдерин, алды миллион тонна минералдыг удобрениелерин алганының фактызы херечилеп турар.

Ооң-биле кады Коммунистиг партия болза көдзө ажыл-агының улам ынайгы улуг көдүрүлүшкүнү чокка ашы-чеминиң элбөкчилдин долу хем-чээлге хандырып, база бистиң дүргөн өзүп турар чик болгаш ашы-чем үлетпүрүсү чиг-эт-биле хандырып болбас деп санап турар. Көдзө ажыл-агының айтырыларын талазы-биле СЭКП ТК-ның сентябрь Плену-мунун доктаалында база партияның болгаш чазактың ооң дараазындагы шийтирилдеринде ленинизмниң өөри-диниң-биле бүрүн дүүштүр социали-стиг көдзө ажыл-агының бүгү адыр-ларының дүргөдөтүнгөн хөгжүлдө-зин дайынчы, тодаргай программа-зы чогаатынып кылдыңган.

СЭКП ТК-ның февраль-март Пленуму «Чуртка тараа бүдүрерин улам ынай көвүдөдириниң дугайы-нда база кур болгаш куруккан чер-лерин шийгээдип алырының дугайы-нда» доктаалды хүлээп алган. Социалистиг көдзө ажыл-агының эң чугула участогу—тараа ажыл-агы-ның тийлелгелерин чедип алыры-ны кол сорулгалары болгаш орук-тары ол доктаалда тодаргайлатынып айтылган.

«Чуртка улус херелелиниң чүүл-дериниң бүдүрүлгезиниң улуг көдүр-лүшкүнүнү дугайында партияның болгаш чазактың салып турары бү-гү улустун сорулгазын күсөдиринге бүгү көдзө ажыл-агы бүдүрүлгези-ниң үндөзин болур тараа ажыл-агының улам ынай хөгжүдери онза чугула ужу-дузалыг болуп турар» деп Пленумун шийтирилде чугаа-лар турар.

Күрүнө болза, 1953 чылдыңга

көөрдө белеткелдер болгаш садып алышыкынар талазы-биле эң чок-ку чылдарының иштинде бодунун хол-лунга 35—40 хуу хөй тараалыг бо-лун дээш тараа бүдүрерин улус-биле көвүдөдир деп сорулга социалистиг көдзө ажыл-агының мурунда, бүгү чурттуң мурунда бирги чергениң сорулгаларының бирээзи болуп ту-руп келген.

Ол сорулганы шийтирилээриниң оруктары Пленумун доктаалында айтылган. Дүжүтүр чорукту бедидери-биле кергелештир, чаа чер-лерни шийгээдип алыры тараа бүдү-рерин көвүдөдиринге кайгамчык улуг ужу-дузалыг. Партия болза, 1954—1955 чылдарда тараа культу-ралары-ның тарылгаларын кур болгаш ку-руккан черлерин шийгээдип ап тур-гаш, 13 миллиондан эвээш эвес гек-тарга калбартырының сорулгазын салган.

Улус ажыл-агының улам ынай-гы бүгү талады хөгжүлдөзүнүн кол болгаш шийтирилгич чүүлү болза, үлетпүрге, транспортка, көдзө ажыл-агыга күш-ажылдың бүдүрүчү-лүүн бүгү хемчеглер-биле бедидери болур. Күш-ажылдың бүдүрүчүлүү оюн шийтирилвеске коммунизмче шийтилге болунамас, чаа нийтилед-ди үндөзин сорулгазы болуп турар деп В. И. Ленин айтып турган.

В. И. Ленинниң эң чугула чагы-болза, совет кижиниң чаагай байдалы-ның дугайында могаг чок сагыш салышыкыны болуп турар.

«Ашы-чем болгаш үлетпүр бараан-нарынга күрүнениң үүрмөктөп са-дар өрткөткөдүнүң чаа чингелдээниң дугайында» ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң болгаш Совет Эвилели-ниң Коммунистиг партиязының Төл Комитетиниң 1954 чылдың апрель 1-деги доктаалы болза, Ленинниң ча-гылыгына бистиң партиявыстың шыңчызының, ажалчы чоңнарының амьдырал денелин үргүлчү бедиде-риниң дугайында партияның болгаш чазактың могаг чок сагыш салыш-кынының чаа чырыткылаңчак бүзү-редилгези болуп турар. Өрткөткөдүн саян талазы-биле ол чедиңи чингелдээ-рини түнчелдеди чоң колхоз рыно-гунга өрткөткө чингелдээден не-мелде ажыкты санаваска безин, чүткө күрүнө болгаш кооператив са-дыкының шугуму-биле чылга санаар-га 20 миллиардтан эвээш эвес рубль дорт ажыкты алыр.

Бистиң чуртувусе чуртталга ту-душкуну калбаа-биле илпертеп, улустун кадык камгалалының херээ соксаал чокка экижип, школарның болгаш бичи урууларын албан чер-лериниң четкизи өзүп турар. Эртем-ниң, литератураның, уран-чүүлдүн хөгжүлдөзүнүн дугайында Комму-нистиг партияның доктаамал сагыш салышыкының национал хевирлиг, со-циалистиг утка-шынардыг совет культураның чечектелишкенин хан-дырган.

Коммунистиг партия биле Совет чазак бодунун бүгү даштыкы поли-тикага социалистиг болгаш капи-талистиг ийи системаларының үр-үени иштинде кожа-хөдбээ ту-руп болурунун болгаш тай-бы чаржып болурунун арга-зын дугайында өлүм чок Ленинниң айтышыкының барымда-лап турар. Бистер болза, ажыл-агы-ның социалистиг системаның, со-циалистиг тургузувунун артык күш-теринге быжы-биле бүзүрөп турар бис, боттарывыстың иштики күш-терине болгаш тайбынның, демо-кратиянык база социализмниң бүгү лагериниң соксаал чок өзүп турар күштеринге быжы-биле бүзүрөп турар бис. Бистиң Коммунистиг партия-выстың тайбынның политиканы совет улустун болгаш тайбынга ынак-шылдыг өске-даа бүгү улустарың амьдыралчы эрге-ажыктарына тааржып турар карачангыш ший-политика дээш туржуп турар.

Бистиң чуртувусе шпионнары, хоралакчылары болгаш үрегдекчи-лерни чорудуп турар даштыкы раз-ведкаларын хоралыг ажал-чору-дулгазынга удур бедик политиктиг серемчиледип эргежок чугулазы-ның дугайында, социалистиг хоолу-ну быжыглаарының дугайында Совет Эвилелиниң Коммунистиг партия-зының Төл Комитеди партияны болгаш бүгү улусту үргүлчү сагындыгып ту-рар. Реаксысты империалистиг бө-лүктөрдүн агентураларының ажал-чорудулазын чингедип турар сагыш амыр болгаш бот-оожургалдыг чо-рукту болдурбазының дугайында партия совет кижилерни сагындыгып турар; ол агентура бодунун сорулга-ларына Совет эрге-чагырганың ча-жыт дайзынарын ажаллап турар деп чүвени сактыр херек. СЭКП-ниң Уставы болза, серемчиледип болур чорук кандыг-даа участока болгаш кандыг-даа байдалда эргежок чугу-ла деп чүвени сагындырбышаан, партияның болгаш күрүнениң чажи-дин шыңгы камгаларын, бедик по-литиктиг серемчиледип болур чо-рукту сагының партияның кежи-геринге хүлээдип турар. Импера-листиг реакцияның дайзыраак

идепкейжилгезин көргөш, партия болза, бистиң социалистиг Төр-өөн чуртувустуң камгалалын сокса-ал чокка быжыглаарының эргежок чугулазын онза-лап демделеп турар.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы бодунун бүгү ажал-чору-дулгазынга улуг Ленинниң ажалдап кылганы партиязы удуртулганы принциптерин болгаш партияны амьдыралдык нормаларын шыңгы-зы-биле удуртулга болдуруп турар СЭКП-ниң Төл Комитеди марксисци-ленинчи теорияның эртемниг үндө-зининге болгаш удуртукчу кадрлар-ның калбак инициативазына да-янып алгаш, партияны болгаш чурту-шын удуртурун, партияның хүрээ-лениниң демир дег чаңгыс-эвин бол-гаш сырый каттыжыкыны, бистиң чуртувуска коммунизм-ниң чедишкенин тургузууш-кунун хандырып турар. Бистиң ажалывыста четпестерни болгаш кошкак чоруктары дидим болгаш шийтирилгич илерди-ринче болгаш узуткаарынче; партия-ның иштики демократиязын чагы-лыш чокка чорударынче, бот-шүгүм-чүлдө болгаш адаандан өрү шүгүм-чүлдөди улам-на калбартырыңче, бистиң организацияларывыстың бол-гаш албан черлеривистиң ажалында четпестерни бүгү-ле ак-секкидиг кижилер дидим болгаш коргуш чокка шүгүмчүлөп шыдаар чорукту хан-дырарынче, шүгүмчүлдөди кыздар, шүгүмчүлдөди истрээр бол-гаш сүрөп чорукка удур хайыра чок демиселди чорударынче коммунисттерни болгаш бүгү совет кижилерни партия кыйгырып турар. Партияның болгаш күрүнениң са-гыла-чурумун бүгү хемчеглер-биле быжыглаары, социалистиг хоолу-ну үрээ чоруктарга удур шийтирилг демиселди чорудары, бар бергелерин болгаш четпестерни ажал эртеринче,

Бирги кварталдың түңнелдери чүңү көргүскенил

Каа-Хем районунун Сарыг-Септе үлөттүр комбинаты бо чылдың бирги кварталында ажылынын түңнелдерин үндүргөш, ону коллективтин бүдүрүлгө хуралына чуугаалайып көргөн. Ол түңнелдер комбинаттын эки ажылдап болур барымдаалынын көргүскөн. Коллектив бүдүрүп үндүрер продукциянын ассортименти калбарган. Комбинаттын цехтери нарын кытылар болур фургон тергелерин, эки шынарлыг шанактарын, чымчак диваннарын, кресло сандайларын, чөмдөннөрдүн, шынарлыг сапог идиктерин болгаш өске-даа чүдүлдерин кытып үндүрүп турарлар.

Бичалаажок ол коллектив бодунун бүгү-лө болдунар аргаларын, ылаңгыя бүдүрүлгөн күштерин долу ажыглааны-биле база чогаадыкчы, чаарткыч методтарын непертей, күш-ажылдык бүдүрүкчүлүгүн бедитпейн, механизацияны бүдүрүлгө чорудулгаларына кирибейн барганын хараазы-биле бирги кварталдың түңнелдери өөрүнчүзүз өсөтүрүлгөндүгү болган.

Чижээлээрге, комбинат нитизи-биле бирги кварталдың планын нити продукция талазы-биле 82 хуу күүсеткен. Оң иштинде ыш белеткелдин планын 56 хуу, ону орукче сөөртүп үндүрериниң планын 30 хуу, кытыларга хереглээр ыш материалдарынын планын 70 хуу, ону чедиреп эккеп алырынн планын чүгүлө ажыг хуу күүсеткен. Үстүндө каш ургаайлар дүвүрөңгү байдалды херечилеп турар.

Бир өсөк цехтер айы-биле көргүзүлгө алыр болза, бирги кварталда чүгүлө сапог кытыр цех планын күүсеткен болуп турар. Оң иштинде ыш идик кытыр цех квартал планын күүсеткен, бичалаажок март айдан бээр ол ам ажылдавайн турар. Бичаарга ыш дилер, чазаныр, дааранылга цехтери планы күүсетпээнер.

Комбинаттын бирги кварталда бүдүрүлгө планын күүседип шыдавын барганын чүңү-биле тайылбырлап болурулу? Оң чылдаганын чамдык цехтерде байдалдарын тодаргайлааш-ла билеп ап болур. Ыш

дилер цех бүдүрүлгө чорудулгазына 25 аыт күштүг локомобильди ажылдап турар. Оң күшүг чүгүлө ыш дилеринге четчир деп комбинаттын уадуруткучлары ыш эвес тайылбырлап турарлар. Оң күшүнүг эвээжин оттулар чүдүлүг чедилешинде деп база бир чылдаганын аңаа немер турар. Шынында оттулар чүдүлүг белеткелдин хандырын ап шыдаван. Бир өсөк районда Ворошиллов аттыг көдөз ажыл-агый артели ол хире күштүг машина-биле ыш дилерин болгаш өске-даа ажылдарын механикастап ап шыдапкан болза, комбинат ажылды ыңчаар органикастап албаан. Комбинат одалганы ыш-биле чорудаганын ойталааш, Элегестин шахтазындан хөмүр даш сөөртүп эккеп, оң-биле хандырып турар. Ол улуг чарыгдаларга коллективти таварыштырып турар. Бир өсөк ол цех одалгага хереглээр ышты механизациянын дузазы-биле хирээл ап турган болза, ол хей хемчээлди чарыгдалардан чайлаарын аргазы бар.

Даараныр цех (эргелекчи эш Горбунова) көргүзүлгө сөөлүгү үдө чүгө кудулатканы? Даараныр машиналар урелип турда, ону ыш-шаанда септеп кытырын дирекция чери (директор эш Метляев) ботандырбаан. Ыңчангаш ол цехте чакыкчаларын кириген чакыгылар амгы темпине эзулар аларга, амда ийи айда четчир болуп турар. Күш-ажылды таарыштыр органикаставааны-биле дээр дээр-не даараныкчылар нормазын чүгүлө 70—80 хуу күүседип турарлар.

Ол ышчак чазаныр цех (эргелекчи эш Тадияков) кварталда план күүселдезин база үскөн. Ук цех чазанылга хереглээр материалдарын чедилешпиз-биле планы күүсетпейн турар. Ол цех 66 муң рубльдин продукциясын бээр тургаш, чүгүлө 9800 рубльдин продукциясын берген чорук канчал-даа таарышпас.

Комбинаттын ажылына шыңгыр экижидилгени чедип алырынн болдунар аргалары хей. Күш-ажылды ышын органикастаары улуг рольдуг. Маңаа эң чугула хереглетиңер чүдүл-

дер болза, коллективтин ажылчынарынн бот-идекейин деткири, чогаадыкчы болгаш чаарткыч савалдарын болгаш методтарын непертедири, бүдүрүлгө чорудулгаларын ам-даа механизастаары, күш-ажылдык бүдүрүкчүлүгүн бедидери болгаш өске-даа ол чергелиг органикастагыт хемчеглер болур.

Комбинаттын коллективин, оң ажылчынарын бүдүрүлгө планын күүседиринче көдүрүп үндүреринге чугула чүдүл социалистик чарыш болур. Ыңчаарга, коллективте май мурунун социалистик чарыжы калбарбаан. Партия эге организациязы (секретары эш Горшевин), профэилел комитеди (даргазы эш Тадияков) социалистик чарыштын хүлээлгезин ажылчынарга чедиргеш, хүлээлгелерин, алган керээлерин ажылчынарга бижиткеш, органикастагыт ажылды оң-биле кызыгарлаан.

Комбинаттын конторазында-даа, цехтерде-даа социалистик чарышты ажылчынарын кытырып турар лозунгдар болгаш плакаттар чок. Көргүзүг болгаш хүндүлөп самбырамы барык ажылдапкан үнгөн. Чижээлээрге, хүндүлөп самбырамын 1953 чылда Октябрьнын байырал хүнүндө комбинаттын конторазына аскаш, оң бээр ону чаартпаан. Оң иштинде партия, профэилел болгаш комсомол организацияларынын органы хана солун сонгулдалар мурунун кампаниянын үзүндө кандидаттарын намдарларын үндүргөни-биле ажылы соксаткан.

Партийжи-политиктиг болгаш партийжи-органикастагыт ажылды күшүлдерини — комбинаттын ажылы шыңгызы-биле экижидеринге шиттирип ийгени бээр. Ыңчангаш партия райком комбинаттын бирги кварталда ажылынын түңнели ханызы-биле өөрөңгү көргөш, коллективте ажылды экижидеринче углангыт боттуг хемчеглерин алтыр хүнүн айтыры бооп тургустуна берген.

Чуртта язы-бүрү өөредилге черлериниң саны чыл келген тудум өзүп турар. Ында өөрөңгү турарларын саны база көвүдөп турар. Бистин Тыва областың анык оолдары болгаш кыстары Совет Эвилелиниң дыка хей хоорайларында: Москвада, Ленинградта, Свердловскиде, Казанда, Красноярскиде болгаш өске хоорайларда өөрөңгү билиглерин чедип ап турар. Оң-биле кады дыка хей тыва оолдар болгаш кыстар дээди өөредилге черлерин заочно өөредилге-биле доозуп ап турар.

Горькийниң көдөз ажыл-агый институтун бүдүрүлгөдөн чартыкпайн тургаш дыка хей кижжи доозуп үнгөн. Оларын аразында Кызыл МТС-тин агроном Монгуш Достак-оол база бар.

Чуртка: институтун директору В. Д. Паниковтун М. Достак-оолга диплому тыышпышаан, оң «Эртемден агроном» деп атты алганына байыр чедирип турары.

Чагыкчыларнын хомудалы

СЭКП Тыва обкомунун органы — «Агитаторнук блокнотуну» үнүп эгелээнин дыңааш, Бай-Тайга районун Кызыл-Даг школанын башкылары улуг өөрүшкү-биле чагыдып алганнар. Чүгө дээрге башкылар агитаторлар болгай.

«Агитаторнук блокнот» ам удавас чедип келир эвеспе, ССРЭ-нин Дээди Советинде сонгулдалар үзүндө сонугчулар ортузунга агитация ажылы чорударда амыр болган-дыр деп башкылар бодап турганнар. Ол ыңдыг болбаан. «Агитаторнук блокнотуну» ийги номери чүгө апрель 8-те келген. Сонгулдалар үзүндө башкыларнын маңап турган материалдары ында болган. Бирги номер канчанганыл? Ийи ай иштинде үш каттап үнөр болгай, өске номерлер канчанганыл? Бо айтырларын Бай-Тайга районун харылаа конторазындан харылап бээрин күзөдим.

Башкы Т. ХЕРТЕК.

Мен бо чылдың март 17-де «Шын» солуну № 3587 квантиция-биле үш ай хуусаалыг чагыдып алган кижжи мен. Ап эгелээрим апрель бирде чүвө. Ыңчалза-даа апрель 13-ке чедир чакыс-даа номер албайн, почтадан барып айтырармыга: силернин чагычыңар ам төңгөн болгай, чүңү негеп чорууруңар ол деп, Каа-Хем кудумчурунда № 22 бажында почтаның почтачызы харылады. Квантицияны көргүзүрүмге школада Зояда боор, оң айтырып көрөм диди. Школамга дедир келгеш Зояны директордан айтырармыга ыңдыг кижжи чок деп харылады.

И. САНДЫН-ООЛ,
Механизация училищезиниң студентизи.

Колхозчу малчыннарда

Чөөн-Хемчик районун «Искра» көдөз ажыл-агый артелиниң малы массалы-биле оолдап турар. Баштайгы төрөө 177 баш малдын 184 баш чаш төлү менди доругуп турар. Ускаалыг бүдүрүкчү-биле эдериттирген инектерден 28 инек төрөөн.

Малдын чаш төлүн менди камгалап алыр дээр малчыннар Домбу, Очур-оол, Элэй болгаш өскелер-даа кызымаккай ажылдап, дүн-хүнүн дежурныйан органикастап турар.

Колхозтун фермаларында агитация-массалыг ажылды эки тургуска. Эш Самындын малчаннарга чаа темаларга беседаларын кылып, солуннардан чаа медээлерин, уран чечен чогаалдарын номчуп берип турар.

М. КОНГАР-ООЛ.

Социалистик чарыштын түңнели

Тыва болгаш Хакас автономнук областарын хергелекчилер эвилелдеринин ажылдакчыларынын 1953 чылда чоруткан социалистик чарыштын түңнели үнгөн.

Райполар болгаш магазинер ажылдакчыларынын социалистик хүлээлгелерин күүселдези чамдык хей түңнелдерин берген. Совет садыгын улам ыңай хөгжүдөр хемчеглерин дугайында ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң болгаш СЭКП Төл Комитетинин доктаалыга сорук кирген совет садыг ажылдакчыларынын муракчылары илерез. Би-Хем районун төп магазининин директору эш Ямшевская бараан саарылгазын бүгү талазы-биле калбаргы база садыгны органикастаарын экижидер дээр эки ажылдаан. ВЦСПС-тин болгаш Центросоюзтун доктаалын эзугаар ол магазин 525 рубль-биле шиттиркан. Дөрткү кварталдын түңнелинде областыг хергелекчилер эвилелиниң муракчылар аразына шиттир кызыл тугу ол магазинде хөвээр арткан. Кызыл горпозунун № 5 магазини (эргелекчи эш Сидельникова), Таиды райпозунун Ленин аттыг колхозта магазини (эргелекчи эш Золоторева), Кызыл горпозунун № 4 столовазы (эргелекчи эш Ры-

балкина) социалистик чарыштын муракчылары болуп, областыг хергелекчилер эвилелиниң шиттир кызыл туктары-биле шаңнаткылаан. Оң иштинде социалистик хүлээлгелерин идекейлиг күүселдикчилери болур 16 кижжи областыг хүндүлөп самбырамына илеретинген.

Бичалаза-даа социалистик чарыштын нити көргүзүлгөндө улуг четпестер илерез. Ол болза, чарышка хүн-бүрүнүг дийг удурутгаланың ам-даа экижизиниң-биле тайылбырлатынар. Ийи областыг аразында чарышка алдынган социалистик хүлээлгелерин 32 чүлүнүн иштинден чүгө 11-зи долузу-биле күүсетинген, а 21 чүлүг четче эвес болган. Ылаңгыя бистинц областа бараан саарылгазынын планы 98,4 хуу, хей-нитти чөмөнелгезинин планы 98,5 хуу, чүк сөөртүлгезинин тонна-километр планы 97,6 хуу күүсетинген.

Эрткен чылдагы чедилешинерин быжылгавышаан, 1954 чылда ээлчеглерин сорулгаларга улам эки түңнелдерин чедип алыр дээр социалистик чарышты калбаргы совет садыг ажылдакчыларынын чугула сорулгазы болур.

О. ПОЛАТ.

КОЛХОЗ ТУДУУНУҢ ДУГАЙЫНДА

Чаа-Хөл районун «Тилдег» колхозунуң тудуг ажылынын чоруп турар байдалын Кара-Тал суму Советиниң сессиясы чуугаалайып көргөн. Ол дугайында илеткелди колхоз даргазы эш Арапчор кылган.

Колхозтун тудуу дыка оңум темпийл чоруп келгенин сессия демдегден. Суму Советинин күссөмү колхоз бүдүрүлгезинге бодунун удурутгалызын ам-даа чоокшуладып шыдаваан. 1953 чылда колхоз тудуунун нити планы чүгө 62 хуу күүсетинген.

Ол четпестер ам-даа үргүлчүлештир. 1900 кубометр тудуг ыяжин белеткээр бо чылдың планында көрдүнгөн. Бичаарга оң чүгө 39

хуузу, азы 732-ле кубометр ыш тайгада кестинген. Тудуг ыяжынын колхоз төвүнчө сөөртүлгези органикастагытмаан. Тудуг ыяжынын шынары багай.

Оң чылдаганы болза, колхозтун баштаар чери болгаш суму Совети тудуг бригаданын ажылын экижидеринче, аңаа күш-ажылдык чурумун быжылгавышкы кичээниң салбаанында болур. Тудуг бригаданын бригадирин турган эш Мартыгыр багай ажылдаан. Амгы бригадир эш Чигденниң ажылга органикастын ролу база-ла көзүлбөй турар. Бригаданың кежигүнеринден 27 кижжи ажылдавайн келген. Райкүссөмүң колхозтар тудуунуң килдизи (эрге-

лекчи эш Андилев) ол колхозтун ажылынын улуг четпестеринге эптежи олурары канчал-даа таарышпас.

Колхоз бүдүрүлгезинин участоктарында партийжи-политиктиг ажыл экиживейн турар дээрин ол бригаданың амыдыралы көргүзүп турар.

Илерез четпестер бодаа, СЭКП райкомунга болгаш райкүссөмүгө шуут хамааржыры чугаажок. Районун удуруттуг ажылдакчылары ажыл-агыйна хожудап каап турар участоктарына боттуг дузаламчыны көргүзери чугула.

С. ТАМБА.

И. БАЗЫР.

А. С. МАКАРЕНКО

Өг-бүлө кижизидилгезиниң нити негелделери

Эргим ада-нелер, Совет Эвилелиниң хамаатылары!

Ажы-төлдү кижизидери — бистин амыдыралымыздын эң-не чугула талазы болур. Бистин ажы-төлдүсү — ол бистин чуртувустун келир үдөй хамаатылары. Олар төгүвүн бүдүрелер. Бистин ажы-төлдүсү — ол нелер үдөй адалар болгаш нелер, пар база-ла боттарынын ажы-төлдүгү кижизидилкчилери болур. Бистин ажы-төлдүсү кайгамчыктыг хамаатылар, эки адалар болгаш нелер болуп өзүп, кижизир ужурул. Шын кижизидиле — ол бистин аас-кежикти кыраан назынывыс, багай кижизидиле — ол бистин келир үдөй ажыг муңгарлывыс, ол бистин караавыс чажы, ол өске кижизидерин мурунга, бүгү чурттуң мурунга бистин бурувус.

Эргим ада-нелер, ол херектин улуг чугулазынын дугайында, ол дээр силернин улуг харысалгандар дугайында кезээде-ле бодап чоруур ужурул силер.

Бөгүн бистер өг-бүлө кижизидилгезиниң дугайында элээн хей лекцияларын номчулганын эгелеп турар бис. Моон сонгар бистер кижизидилге ажылдарынын тускай кезектериниң дугайында тодазы-биле чуугаалайр апар бис: чурум болгаш ада-нелер авторитетиниң дугайы, оюн дугайы, аш-чем болгаш хеп дугайы, элтиг-ээлдек чорук болгаш өске-даа бүгү чүдүлдерни дугайы. Олар шуптузу — кижизидилге ажылынын ажыктыг методтарынын дугайын чуугаалап турар кончуг чугула кезектер болур. Бичалаажок оларнын дугайын чуугаалаарынын мурунда кижизидилгенин нити ужуру-дузалыг бүгү адырларынга, бүгү кезектеринге хамааржып турар, кезээде улугаа чогуур чамдык чугула айтырларже силерниң кичээнигилерин угландыраал.

Силерниң кичээнигилериниң хамыктыг мурунда дараазында чүдүлдерже улгаалы: уругуну ыш болгаш чөп кижизидери каттап кижизидери-

ден оранчок чинк. Эрте чаш назындан эгелээш, шын кижизидери — хей кижилерге сагындырып турары ышкыш, ыңдыг берге чүвө эвес. Ол херек бодунуң бергезиниң талазы-биле кижжи бүрүзүңе, ада бүрүзүңе, не бүрүзүңе күш четинер. Кижжи бүрүзү, бир эвес ол ону шынап-ла күзээр болза, бодунун уруун белени-биле кижизидиле болур. ол дээр-ге, чагаай, өөрүшкүлүг, аас-кежикти херек. Каттап кижизидери — оң көңүс өске. Бир эвес уругуну тура-зында салыпкан болгаш шын эвес кижизиткен болза, ыңчаарда хөйүң каттап кылыр, эдер апар. Эдериниң бо ажылы, эгелеп кижизидеринин ажылындан чинк эвес херек болур. Каттап кижизидери хей күштү-даа, хей билгини-даа, хей шыдамын чорукту-даа негезин турар, а ол шуптузу-ла ада-не бүрүзүңе турбас. Өг-бүлөдө каттап кижизидилгениң бергелерин шыдап чадааш, олон ийкеп уруун күш-ажылы колхозныкыне чорудар, ыңдыг таварылгалар кончуг хей болгулар. Колония база-ла чүңү-даа кылып шыдаваастааны-биле демги оол азы уруг амыдыралче шак ыңчаар шын эвес кирер чүлү база турар. Кажан, каттап эдилге дузазын халдадыккан, кижжи амыдыралче кирин, ажылдап турар апарган, ыңдыг чижекти ап көрээлиңер. Шупту-ла, оң иштинде ада-нелер-даа ону көрүп, сеткили ханып турарлар. Бичалаза-даа чоғум чевени чидиргенин кым-даа санап көөр күзөл чок. Бир эвес ол кижин эң эгезинден тура шын кижизиткен болза, ол амыдыралдан хөйүң ап, амыдыралче улам-на күштүг, улам-на белеткелди кирип, ыңчангаш улам-на аас-кежиктиг болган турар ийик. А оң аңгыда каттап кижизидеринин, эде кылырынн ажылы — ол дээр-ге, чүгө элээн берге эвес, харын муңгарчык ажыл. Ыңдыг ажыл төлү чедилешиниңге безин, ада-не-

лерге доктаамал муңгаралды таварыштырып, нервизин үрөп, төрөд характерин удаа-дараа үрөгөп турар. Бо дугайын кезээде сактып чорурун, сөөлүндө барып эде кытыр чорукка таварышкы кылдыр, эң эгезинден тура-ла шуптузу шын кылдынган турар кылдыр, шак ыңчаар кижизидерин кезээде оралдажырын ада-нелерге сүмелет тур бис.

Өг-бүлө ажылында кончуг хей чакыгыр болза, ада-нелер кандыг үдө чурттап турар бис деп чүвени утупкан ышкыш болур чоруктан тылып турар. Албан күссөдип тура, нитизи-биле амыдыралга, хей-нитти аразына Совет Эвилелинин эки хамаатылары кылдыр, чаа социалистик нитилелдин кежигүнери кылдыр көстүп чоруур, а бажыга, ажы-төл ортузуна эрги хөвээр чурттаар ада-нелер бар болтулар. Эрги, революция мурунун өг-бүлөдө шупту-ла чүвө багай деп чуугаалап болбас-ла харын, эрги өг-бүлөдө дыка хөйүң үлөгерлеп ажылдап болур, ыңчалза-даа бистин амыдыралымыс эрги амыдыралдан шуут ылгалдыг дээрзин кезээде бодаар херек. Бистер аңгы чок нитилелде чурттап турар бис, ыңдыг нитилел ам дээрзинде чүгө ССРЭ-де бар дээрзин, өлүп чыдар буржуазия-биле бистер улуг тулчушкуну-нарын чорудар апарывысты, улуг социалистик тургузушкуну сактыр херек. Бистин ажы-төлдүсү коммунизмниң идекейлиг болгаш медердиг тургузукчулары кылдыр өзөр ужурул.

Чаа, Совет өг-бүлө эрги өг-бүлөдө чүңү-биле ылгалдын ада-нелер боданың көөр ужурул. Эрги өг-бүлөдө, чижээлээрге, ада улуг эргелиг турган, ажы-төл оң туралааны-биле чурттап турганнар, алдың эрге-чагыргазындан оларнын чайлап баар чери чок турган. Хей-хөй адалар ыңдыг эрге-чагырганын каржызы-биле ажылдап, ажы-төлдү албыстаан ышкыш, дошкун ажылдап турганнар. Ыңдыг эрге-чагырга

дарлакчылар нитилелдинге ажыктыг турганы-биле ону күрүнө болгаш православный шажын деткип турганнар. Бистин өг-бүлөвиште херек оон өске. Чижээ, бистин кызымыс, аңаа ада-нелер душукту тып бээрин манава. Ыңчаарга бистин өг-бүлөвис бодунун ажы-төлдүнүг тура-соруун база удурут ужурул. Бо херекке бистин удурутгалымыс эрги аргаларын ажылдап шыдавазы, чаа аргаларын тывар ужурул алаары толдаргай-дыр.

Эрги нитилелге өг-бүлө бүрүзү кандыг-бир алгыга хамааржып турган болгаш ол өг-бүлениң ажы-төлү ол-ла аңгыга база артып калыр турган. Тараачынын огу база-ла чаягаар тараачын ажылын кылыр, ажылынын огу база-ла ажылчы болуп турган. Бистин ажы-төлдүсү шитилгениң кончуг дегем оруу бердинген. Бо шитилгеге шиттирип рольду өг-бүлениң материалдыг шинээ эвес, а төлдүң салымын, белеткелдин шуут хамааржыр. Бистин ажы-төлдүсү дегем орукту ажылдап турар апарганын адалар-даа билер, ол дугайын ажы-төлдөр-даа билер. Мындыг байдалдар апарганда, аданың кандыг-даа туразында аажылаы шуут-ла болдунмас апар. Ам ада-нелерге улам шөмөргин, оварымчалыг болгаш тыныгыр удурутгалы боттандырырын сүмелээр херек.

Амгы өг-бүлө чүгө аданын эвес болган. Бистин херээженнеривис эр кижилер ышкыш, шак ыңдыг эргелерин эдилеп турарлар, бистин невинци эргелерин аданын-биле денешкен. Бистин өг-бүлөвис чактыг-ла аданың эргезинге чактыгыр өг-бүлө эвес, а совет коллективте болуп турар. Ол коллективте ада-нелер билигин эргелерин эдилеп турарлар. Ол эргелер кайын алдынып турарыл?

Аданың эрге-чагыргазы дээрден укталып тыныгкан кылдыр эрги шагда санап турган: бурган ыңчалдыр чаяганы ол дээр, ада-нелерин хүндүлээр дугайында бурганныг тускай ыдыктыг номиналы турган. Школаларга шажыкчылар ол дугайын тайылбырлап, ада-

нелерин хүндүлөвезин дээр уругларын бурган канчалдыр кадыг шаажылап турганын чуугаалап турганнар. Совет күрүндө бистер ажы-төлдү мегелевейн турар бис. Бичалаажок, бистин ада-нелеривис бодунун өг-бүлөвиң дугайында бугу совет нитилелдин мурунуга, совет хоойлунун мурунуга база-ла харыыларлар. Мынчангаш бистин ада-нелеривис база-ла улуг эргелерид болуп турар болгаш бодунун өг-бүлөвиңге авторитеттиг-даа болур ужурул. Өг-бүлө бүрүзү нитилелдин дең эргелиг кежигүнеринин коллектив болуп турар болза-даа, ада-нелер болгаш ажы-төлдөр, баштайгымы өг-бүлени удурутп турары-биле, а ийгизги өг-бүлөдө кижизитирип турары-биле ылгалылар.

Бо бүгүнүг дугайында ада-не бүрүзү мырнай-ла тода билиншикниң болур ужурул. Ада биле не болза, өг-бүлениң контроль чок долу ээлери эвес, а коллективтин чүгө улуг харысалгалыг кежигүнери болур дээрзин кижжи бүрүзү билер ужурул. Бир эвес бо бодал шын билиңер болза, бүгү-ле кижизидилге ажылы шыны-биле чорутунар.

Бо ажыл шуптузуңа-ла бир дөмөй чедилешиниң эртпес дээрзин бис билер бис. Ол болза, хей-хөй чылдаганындан, хамыктын мурунунда кижизидилгениң шын методун ажыглаанындан хамааржыр. Бичаарга кончуг чугула чылдагаан болза, өг-бүлениң бодунун тургузуу, оон структуразы болур. Ол структура билигин хемчээлдингис-ле эрге-чагыргавыта турар. Чижээлээрге, карачангыс оолду азы карачангыс уругну кижизидери, элээн хей ажы-төлдү кижизидеринден оранчок берге дээрзин шиттирип бадыткан болур. Бир эвес өг-бүлө материал талазы-биле чамдык бергелешинерге таваржып-даа турза, чактыг уруг-биле кызыгарлатынып болбас. Карачангыс уруг удатпайн өг-бүлениң төвү апар. Ол уругже аданың болгаш невин мөөнөзүн сагыш човалгазы ажыктыг хемчээлден чаягаар-ла ажа бээр. Мындыг

таварылгада ада-нелерин ынакшылы билиңгир, шугулданчак көлээшкын-биле ылгалып келир. Ук уругнуң аарын ийкеп оон өлдүрүн ыңдыг өг-бүлө кончуг аар эрттирер, ыңдыг өөрүшкү чок чоруктун коргунуу ада-нелерин мурунга кезээде туруп кээп, оларнын эргөжөк чугула оожургалын бодурбайн турар. Карачангыс уруг бодунун онзагай байдалына эмдэжип чак чакыкш, өг-бүлөгө эзулуп туразында кижжи болу бээр кончуг хей. Аңаа бодунун ынакшылы болгаш бодунун сагыш човалгазын доктаадыр ада-нелерге кончуг берге болуп, ыңчангаш олар күзее-даа, күзевезе-даа дөмөй-ле эгонисти (улуур-гакты) кижизидер апарлар.

Чүгө элээн хей уругларлыг өг-бүлөгө ада-нелерин сагыш човалгазы өйүндө характерлиг болур. Ол сагыш човалга уругларын аразында дең хемчээлди үлетинер. Хей кижилди өг-бүлөгө уруг хөңгү чажындан эгелээш-ле коллективке чачыгар, бот-боттарынын харылаа дуржулганын шиттирээдип алыр. Бир эвес өг-бүлөдө улуг болгаш бичин уруглар бар болза, оларнын аразына ынакшылы болгаш найырал язы-бүрү хөвирлерге доктаатынып тургустунар. Ыңдыг өг-бүленин амыдыралы кижилер харылаазынын язы-бүрү хөвирлеринге мергелдиди калыр арганы уругта берип турар. Карачангыс уругта хамаарыштыр алырга болдунмас, амыдыралдын ыңдыг сорулгалары оларнын мурун-биле эртип турар: акызыга ынакшылы болгаш думкызыга ынакшылы — ол мырнай-ла сыр өске минижкиндир, акызы-биле азы угбазы-биле үлөжип билир дээрге, кээржежириниң чачылыдыр. Хей кижилди өг-бүлөгө базым бүрүзүндө харын-даа оюнга безин, уруг коллективке чачыгар деп чүвени чуугаалайын тур бис. Ол бүгү шуптузу ылаңгыя совет кижизидилге кончуг чугула. Буржуазтыг өг-бүлөгө бо айтырыг ыңдыг ужурудуз чок, чүгө дээрге, мында бүгү нитилелде эгомисти принципте тургустунган.

(Уланчымы 4-кү артында).

